

Kulturni prostor gradišćanskih Hrvata

Uvod

Općenite informacije o prostoru

Gradišćanski Hrvati, najstarija hrvatska enklava u dijaspori, žive u austrijskoj pokrajini Gradišće (Burgenland). U širem smislu naziv obuhvaća i Hrvate na susjednim područjima zapadne Mađarske i južne Slovačke (okolica Bratislave), donjoaustrijske Hrvate (uglavnom germanizirani) te moravske Hrvate. Naziv Gradišće nastao je kao hrvatski prijevod imena austrijske pokrajine Burgenland, osnovane 1921. Otada u literaturu, a potom i u svakidašnji govor, ulazi i etnonim gradišćanski Hrvati. Austrijskim državnim ugovorom zajamčena su im manjinska prava. Zbog asimilacije i iseljavanja njihov se broj postupno smanjivao. Prema podatcima crkvenih i kulturnih institucija u Gradišću ima oko 35 000 Hrvata. Zastupljeni su u zemaljskom parlamentu Burgenlanda.

Gradišćanski su Hrvati zajednica jedinstvenog, rano izdvojenog, etnokulturnog identiteta. Njihova je tradicijska kultura pobuđivala znatno etnografsko zanimanje. Bavili su se ratarstvom, stočarstvom, vinogradarstvom, poslije i trgovinom, razvili su obrte nužne seljačkomu gospodarstvu (postolari, kolari, krojači, kovači). Živjeli su u proširenim obiteljima. Imaju bogatu usmenu književnost. Oblici usmenoga književnog izražavanja, pjesme (jačke), pripovijetke (povidajke), šaljive priče (šalne štorice) i dr. traju i danas. Gradišćanski su Hrvati očuvali i neke običaje starijega podrijetla, npr. svatovsku funkciju stačila, karmine i naricanje (javkanje), paljenje panja na Badnjak, običaje kolendanja i čestitanja (benčanja) između Božića i Nove godine, šibanja o Mladencima (28.12.), paljenje uskrasnih vatri (vazmeni ognji), šaranje jaja i igre s njima, duhovske krjesove, vjerovanje u vile, vještice (više, coprnjice), uroke. Narodna nošnja izašla je iz uporabe oko I. svjetskog rata, ali su ostali stari hrvatski nazivi za pojedine dijelove. Najstariji slikovni i opisni prikazi nošnje potječu s početka 19. st.

Jezik

Gradišćanski Hrvati govore sva tri hrvatska narječja. Najviše je čakavaca, ali ima i štokavaca i nešto kajkavaca. Kako i u matičnoj zemlji tako su i u gradišćansko-hrvatskoj dijaspori znatne govorne razlike i unutar svakoga narječja.

Književni jezik gradišćanskih Hrvata ima polazište i uporište u čakavskoj govornoj osnovici, ali sa znatnim inojezičnim utjecajima, posebice njemačkim i mađarskim (ponešto i slovačkim), i to ne samo u rječniku nego i u sintaksi i fonetici

Glazba

Jednoglasi, dijelom i dvoglasnim dijatonskim napjevima, izvode se ljubavne, svadbene, koledarske, pripovjedne i pogrebne pjesme. Uz vlastite melodije, gradišćanski Hrvati prihvatili su i pojedine njemačke, mađarske i slovačke napjeve, u 20. st. i popularne urbane popijevke te zabavnu glazbu iz Hrvatske. Još sredinom toga stoljeća kantori su pjevali spričanje, pjesmu kojom se umrli oprašta od rodbine; u južnome Gradišću sačuvalo se javkanje, naricanje žena za pokojnikom prilikom ukopa i kasnijih dolazaka na njegov grob.

U instrumentalnoj glazbi nalaze se violina i bas, harmonika dugmetara, usna harmonika i klarinet, ponegdje i manji puhački sastavi.

Uz starije crkvene napjeve, gradišćanski Hrvati pjevaju svoje božićne, uskrsne, marijanske i pogrebne napjeve.

Situacija

Mladi ljudi, studenti između 20 i 24 godine, su u posjetu Austriji. Zanima ih kultura i jezici. Vole folklor, osobito pjesmu, ples i proslave.

Studenti iz Austrije organiziraju njihov posjet i žele uključiti izlet koji odgovara interesima i željama njihovih gostiju.

Zadatak

Pročitajte osnovne informacije o kulturnom prostoru gradišćanskih Hrvata.

Zatim se podijeli u grupe od 3 člana i podijelite svoja iskustva o putovanjima u druge zemlje.

Raspravite moguće aktivnosti i atrakcije koje bi bile prigodne za mlade ljude.

Raspravite koje informacije morate potražiti. Uzmite u obzir sljedeće: transport, ugostiteljske usluge, atrakcije, aktivnosti.

Proučite informacije dostupne na web stranicama ispod i/ili provedite svoje vlastito istraživanje i pripremite jednodnevni izlet u Gradišće (Burgenland)

Napravite popis aktivnosti i atrakcija koje naši posjetitelji moraju vidjeti, osigurajte osnovne informacije o atrakcijama/aktivnostima, njihovu povijest i značenje. Organizirajte ove informacije u formatu preglednih tablica.

Napravite prezentaciju o programu izleta i predstavite je drugim grupama polaznika.

Proces

Najprije provedite istraživanje dostupnih web materijala. Zatim, istražite informacije na tim stranicama. Sljedeće, napravite popis atrakcija i aktivnosti te uključite njihovu povijest i značenje. Za kraj, napravite tablicu i prezentaciju.

Web izvori:

- <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22976>
- <https://leksikon.muzej-marindrzic.eu/gradiscanski-hrvati/>
- <https://www.putovnica.net/odredista/austrija/burgenland-gradisce>
- <http://www.hrvatskarijec.rs/vijest/A27248/Jacanje-veza-bunjevackih--i-gradiscanskih-Hrvata/>

-
<https://www.google.com/maps/place/Gradi%C5%A1%C4%87e,+Austrija/@47.5455158,16.1149272,9.5z/data=!4m5!3m4!1s0x476c20c30e4adcf1:0x98424bb7b83ee8fa!8m2!3d47.1537165!4d16.2688797>

Zaključak

Napravili ste istraživanje na Internetu i naučili o geografiji, povijesti, kulturi i jeziku gradišćanskih Hrvata. Odlučili ste o izletnom programu mladih ljudi koji posjećuju Austriju. Razvili ste svoje informatičke vještine, sposobnost analiziranja i sinteziranja informacija, jezične vještine i vještine prezentiranja koje će vam biti korisne u budućnosti.